

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕОІНДУСТРІАЛЬНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

©2020 ПРОЦЕНКО В. М.

УДК 658.014
JEL: L60; O14; P42

Проценко В. М. Методи оцінки економічної поведінки промислових підприємств в умовах неіндустріальної модернізації

Метою статті є аналіз методів оцінки економічної поведінки промислових підприємств в умовах неіндустріальної модернізації. Визначено, що в умовах неіндустріальної модернізації промисловим підприємствам для виживання необхідно оперативно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища та постійно адаптуватися до нових умов. Зміни, що відбуваються в зовнішньому середовищі, закономірно викликають появу нових принципів управління економічною поведінкою промислових підприємств. За таких умов вимоги до системи управління економічною поведінкою промислових підприємств виступають одним із найважливіших критеріїв оцінки результативності їх господарської діяльності. Вплив зовнішнього середовища вимагає більше уваги приділяти вивченню процесів, що відбуваються в оточенні промислового підприємства, і розробляти адекватні дії для довгострокового розвитку. Визначено, що для оцінки ефективності управління економічною поведінкою промислових підприємств пропонуються різні методи, які необхідно використовувати в комплексі та адаптувати до умов неіндустріальної модернізації. Аналіз існуючих підходів до оцінки ефективності управління економічною поведінкою промислових підприємств показав, що, незважаючи на різноманітність пропонувані методів, існує ряд проблем. Зазначено, що для підвищення ефективності діяльності підприємства керівникам необхідно приймати конкретні та адекватні управлінські рішення, що стосуються поліпшення самої структури управління економічною поведінкою промислових підприємств.

Ключові слова: промислові підприємства, оцінка економічної поведінки, методи, неіндустріальна модернізація.

DOI:

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 10.

Проценко Валентина Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри туризму, документних і міжкультурних комунікацій, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (вул. Хорива, 1г, Київ, 04071, Україна)

E-mail: protsenko_dinz@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4299-1298>

УДК 658.014
JEL: L60; O14; P42

Проценко В. Н. Методы оценки экономического поведения промышленных предприятий в условиях неиндустриальной модернизации

Целью статьи является анализ методов оценки экономического поведения промышленных предприятий в условиях неиндустриальной модернизации. Определено, что в условиях неиндустриальной модернизации промышленным предприятиям для выживания необходимо оперативно реагировать на изменения внутренней и внешней среды и постоянно адаптироваться к новым условиям. Изменения, происходящие во внешней среде, закономерно вызывают появление новых принципов управления экономическим поведением промышленных предприятий. В таких условиях требования к системе управления экономическим поведением промышленных предприятий выступают в качестве одного из важнейших критериев оценки результативности их хозяйственной деятельности. Влияние внешней среды требует больше внимания уделять изучению процессов, происходящих в окружении промышленного предприятия, и разрабатывать адекватные действия для долгосрочного развития. Определено, что для оценки эффективности управления экономическим поведением промышленных предприятий предлагаются разные методы, которые необходимо использовать в комплексе и адаптировать к условиям неиндустриальной модернизации. Анализ существующих подходов к оценке эффективности управления экономическим поведением промышленных предприятий показал, что, несмотря на разнообразие предлагаемых методов, существует ряд проблем. Отмечено, что для повышения эффективности деятельности предприятия руководителям необходимо принимать конкретные и адекватные управленческие решения, относящиеся к улучшению самой структуры управления экономическим поведением промышленных предприятий.

Ключевые слова: промышленные предприятия, оценка экономического поведения, методы, неиндустриальная модернизация.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 10.

Проценко Валентина Николаевна – кандидат экономических наук, доцент, профессор кафедры туризма, документных и межкультурных коммуникаций, Открытый международный университет развития человека «Украина» (ул. Хорива, 1г, Киев, 04071, Украина)

E-mail: protsenko_dinz@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4299-1298>

UDC 658.014
JEL: L60; O14; P42

Protsenko V. M. The Methods for Evaluating the Economic Behavior of Industrial Enterprises in the Context of Neo-Industrial Modernization

The article is aimed at analyzing the methods for evaluating the economic behavior of industrial enterprises in the context of neo-industrial modernization. It is defined that in the context of neo-industrial modernization, industrial enterprises need to respond quickly to changes in the internal and external environment and have to constantly adapt to new conditions in order to survive. Changes taking place in the external environment naturally cause the emergence of new principles of management of the economic behavior of industrial enterprises. Under such circumstances, the requirements for an economic behavior management system for industrial enterprises are one of the most important criteria for evaluating the performance of their economic activities. The influence of the external environment requires more attention in studying the processes taking place around an industrial enterprise, making it necessary to develop adequate actions for long-term development. It is defined that different methods are proposed to evaluate the efficiency of management of the economic behavior of

industrial enterprises, which should be used in a complex and be adapted to the conditions of neo-industrial modernization. An analysis of existing approaches to evaluating the efficiency of management of economic behavior of industrial enterprises has shown that, despite the diversity of methods proposed, there are a number of challenges. It is noted that in order to improve the efficiency of the enterprise's performance, managers need to make specific and adequate management decisions related to improving the very structure of management of the economic behavior of industrial enterprises.

Keywords: industrial enterprises, evaluation of economic behavior, methods, neo-industrial modernization.

Fig.: 1. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 10.

Protsenko Valentyna M. – PhD (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Tourism, Documentary and Intercultural Communications, Open International University of Human Development «Ukraine» (1-h Khoryva Str., Kyiv, 04071, Ukraine)

E-mail: protsenko_dinz@ukr.net

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4299-1298>

В умовах неіндустріальної модернізації промисловим підприємствам для виживання необхідно оперативнo реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища та постійно адаптуватися до нових умов.

Зміни, що відбуваються в зовнішньому середовищі, закономірно викликають появу нових принципів управління економічною поведінкою промислових підприємств. За таких умов вимоги до системи управління економічною поведінкою промислових підприємств виступають одним із найважливіших критеріїв оцінки результативності їх господарської діяльності. Вплив зовнішнього середовища вимагає більше уваги приділяти вивченню процесів, що відбуваються в оточенні промислового підприємства, і розробляти адекватні дії для довгострокового розвитку.

Основним засобом успішної адаптації промислового підприємства до невизначених і швидкозмінних умов є ефективна система управління економічною поведінкою з відповідним набором методів, засобів і функцій управління, що забезпечить формування та реалізацію відповідного рівня розвитку, який дозволить отримати найкращі результати.

Дослідженням проблеми вибору методів оцінки економічної поведінки промислових підприємств присвячено багато робіт вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, таких як: Верба В. і Гребешкова О. [1], Іванова М. і Маркус О. [2], Коюда В. і Костіна О. [3], Міщенко А. [4], Прохорова В. [5; 6], Тридід О. [7], Фатхутдинов Р. [8], Федулова Л. [9], Чобіток В. [10] та ін.

Проте, незважаючи на значні досягнення в аналізі методів оцінки економічної поведінки промислових підприємств, які ґрунтуються на наукових дослідженнях і накопиченому досвіді, залишається багато невіршених теоретичних і практичних питань.

Метою статті є аналіз методів оцінки економічної поведінки промислових підприємств в умовах неіндустріальної модернізації.

У сучасних умовах неіндустріальної модернізації існують різні підходи до оцінки ефективності економічної поведінки промислових підприємств, переважно засновані на методології, розробленій зарубіжними вченими. Оцінка конкурентних переваг проводиться не тільки на основі аналізу ринкової капіталізації промислових підприємства, але і за до-

помогою моделей життєвих циклів, Бостонської Консалтингової Групи, Дженерал Електрик і Маккінзі.

У світовій практиці були сформовані спеціальні критерії, що дозволяють оцінити передумови ефективної економічної поведінки промислових підприємств. В основі таких критеріїв лежить оцінка ступеня прозорості фінансової звітності, незалежності апарату управління підприємства від фінансово зацікавлених осіб та ін.

Вітчизняна економіка, в якій функціонують промислові підприємства, знаходиться на етапі формування ринкових відносин, і умови функціонування промислових підприємств відрізняються від закордонних. Для використання зарубіжних моделей необхідно їх адаптувати до реальних вітчизняних умов господарювання.

Інноваційна економіка вимагає впровадження ефективних методів оцінки економічної поведінки промислових підприємств в умовах неіндустріальної модернізації. Особливо важливо оцінювати ефективність нових рішень в управлінні економічною поведінкою промислових підприємств. Результати діяльності підприємств значною мірою визначаються ефективністю управління.

Промислові підприємства, що приділяють особливу увагу питанням ефективності управління економічною поведінкою, виявляються більш конкурентоспроможними та стійкими. У сучасних умовах неіндустріальної модернізації одним із пріоритетних напрямків зміни економічної поведінки промислових підприємств є продукування основних теоретичних і методологічних положень ефективного управління.

Ефективність управління економічною поведінкою промислових підприємств є головним напрямом поліпшення кінцевих результатів. Існуючий розрив у системі виробництва та системі управління може бути усунений шляхом підвищення ефективності та якості роботи управлінського персоналу за рахунок подальшого вдосконалення методів і форм організації, оцінки ефективності підприємства в цілому.

Для того, щоб забезпечити високу ефективність управління економічною поведінкою промислових підприємств, необхідно її оцінювати. Оцінка вносить визначеність, показує тенденцію, дозволяє робити

аналіз за критеріями та визначати основні показники та складові, від яких залежить ефективність діяльності промислового підприємства.

Підвищення ефективності діяльності промислового підприємства можна домогтися за рахунок мобілізації внутрішніх резервів підприємства. Західні методи оцінки ефективності управління економічною поведінкою промислових підприємств можна використовувати лише з урахуванням особливостей вітчизняної економіки. Вивчення застосовуваних методів і засобів оцінки ефективності управління, узагальнення та аналіз отриманих даних становлять значний теоретичний і практичний інтерес.

Розвиток ринкових відносин висуває нові вимоги до якості управління економічною поведінкою промислових підприємств, характеру розв'язуваних при цьому завдань, а також до методів, що використовуються для їх практичного вирішення. Необхідно використовувати нові методичні підходи до управління економічною поведінкою промислових підприємств, що адекватним чином відображають зміни в умовах неоіндустріальної модернізації.

Ефективність управління економічною поведінкою промислових підприємств полягає в результативності та оптимальності використання матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, та відображає рівень і динаміку їх розвитку, тобто якісну та кількісну сторони даного процесу.

Формування нових підходів до управління економічною поведінкою промислових підприємств дозволить провести реальну оцінку можливостей промислового підприємства, надасть можливість враху-

вати багато важливих факторів, які раніше підприємствами не розглядалися.

Загальні методи оцінки економічної поведінки промислових підприємств наведено на *рис. 1*.

Ефективність управління економічною поведінкою промислових підприємств є основним резервом поліпшення кінцевих результатів діяльності підприємства завдяки підвищенню ефективності та якості роботи промислового підприємства за рахунок подальшого вдосконалення методів і форм організації діяльності.

Порівняльну характеристику методів оцінки економічної поведінки промислових підприємств наведено в *табл. 1*.

При аналізі існуючих підходів до оцінки ефективності управління економічною поведінкою промислових підприємств важливим завданням є визначення системи показників та складових, які нададуть можливість:

- ✦ відповідати меті промислового підприємства;
- ✦ відображати повноту наслідків функціонування промислового підприємства;
- ✦ відображати рівень фінансового, економічного, соціального або іншого ефектів;
- ✦ формувати чутливість до внутрішніх та зовнішніх змін.

Таким чином, в умовах неоіндустріальної модернізації доцільність управління економічною поведінкою промислових підприємств багато в чому визначається ефективністю використання необхідного набору методів, завдяки яким промислове підприємство здатне оцінити свій потенціал та адаптуватися

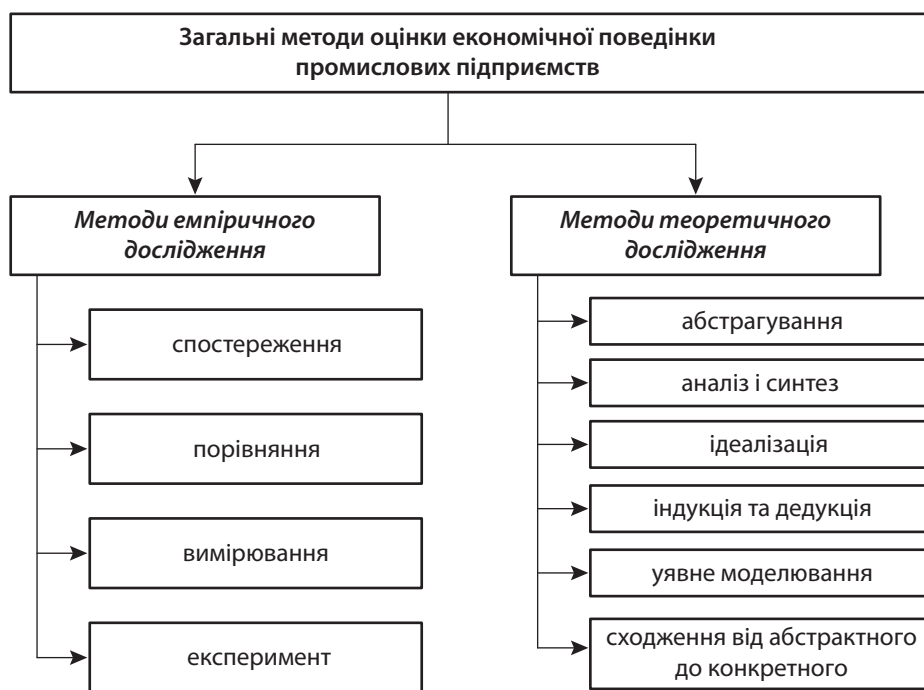

Рис. 1. Загальні методи оцінки економічної поведінки промислових підприємств

Порівняльна характеристика методів оцінки економічної поведінки промислових підприємств

Метод	Особливості застосування	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Бенчмаркінг	Спосіб оцінки стратегій і цілей роботи порівняно з першокласними підприємствами, для того, щоб гарантувати довгострокове перебування на ринку	Дозволяє встановлювати цілі, що відповідають напрямкам розвитку найбільш успішних конкурентів, кількісна оцінка розриву в ефективності функціонування даної компанії та кращої в галузі	Складність вибору партнерів для порівняння основних процесів, різні методики порівняння та трактування ключових параметрів успіху з точки зору експертів та керівників підприємств
Методи теорії ігор	Математичний апарат, що розглядає конфліктні ситуації, а також ситуації спільних дій	Дозволяє приймати рішення за умов невизначеності та ризику	Вимагає володіння методами та технологіями, за допомогою яких можна звести реальну задачу до теоретичної
Методи прогнозування	Процес передбачення майбутнього стану, перспектив змін певного явища. Результати можуть бути використані для розробки управлінських рішень в інвестиційній, маркетинговій, збутовій та інших сферах діяльності	Існують різні класифікації методів прогнозування, розроблено й апробовано різноманітні технології прогнозування. Обґрунтованість вибору методу прогнозування визначається формою прогнозу, періодом прогнозування, доступністю, відповідністю та придатністю даних, точністю прогнозу, особливостями об'єкта прогнозування, витратами на прогнозування	Жоден з окремих методів прогнозування не може бути універсальним. Потрібно встановити ступінь їх точності та доцільності, для чого і розроблено рекомендації розрахунку точності, оцінки ефективності методик і вибору методу прогнозування, котрий відповідав би поставленому завданню на належному рівні витрат і точності
Матричні методи	Метод якісного аналізу позиціонування підприємства в конкурентному середовищі	Дозволяє визначити конкурентну позицію підприємства на ринку стосовно інших учасників	Необхідність значних обсягів вхідної інформації
Модель імітаційного моделювання	Полягає в імітації конкретного процесу чи моделі, його експериментального використання	Дозволяє моделювати процеси таким чином, що було наочно видно, як саме такі процеси відбуватимуться в реальній господарській діяльності	Не існує закінченої математичної постановки даної задачі, або ще не розроблені аналітичні методи рішення сформульованої математичної моделі
Метод сітьового аналізу	Сукупність розрахункових методів, організаційних і контрольних заходів щодо планування й управління комплексом робіт за допомогою сітьового графіка (сітьової моделі)	Дозволяє обґрунтовано й оперативно виявляти резерви	Велика чисельність складових, різноманітність елементів
Коефіцієнтні методи управління	Визначення відносних характеристик комплексного характеру на основі сформованого набору показників	Оцінка конкурентоспроможності на конкретному ринку на основі детального вивчення виробничих, збутових, фінансових можливостей підприємства, організації	Обмежене коло переважно абсолютних показників, відсутність належної систематизації запропонованих показників
Метод економіко-математичного моделювання	Знаходження кількісних виразів зв'язків економічних показників і оцінки економіко-організаційної діяльності підприємств	Дозволяє урахувати вплив зовнішніх і внутрішніх чинників	Значні часові затрати, значні обсяги вихідної інформації для максимального точного моделювання

1	2	3	4
Методи експертних оцінок	Надання обґрунтованої експертної оцінки	Високий ступінь адаптивності та гнучкості результатів	Суб'єктивізм експертної оцінки, зниження достовірності результатів
Матриця Мак-Кінсі	Кожен вид господарської діяльності оцінюється за двома напрямками: привабливість галузі виробництва та конкурентне становище підприємства	Представляє собою більш детальний метод стратегічного аналізу, визначає стратегічний стан господарських підрозділів підприємства, пропонує стратегічні альтернативи розвитку підприємства, визначає напрями пріоритетного інвестування портфеля бізнесу підприємства	Визначення факторів конкурентоспроможності та привабливості ринку потребує збору й аналізу великої кількості показників, побудова моделі залежить від значення коефіцієнта вагомості і рангу, які визначаються методом експертних оцінок, тому можлива різна оцінка з позицій різних спеціалістів, іноді важко визначити стратегію для тих підприємств, які перебувають усередині моделі
Бостонської консалтингової групи (BCG)	Допомога керівникам у визначенні потреб різних підприємств у грошових потоках або видах діяльності в межах будь-якої окремої компанії	Проста для застосування, допоможе швидко реалізувати стратегічні цілі, дає можливість раціонально розподілити наявні у підприємства фінансові ресурси, дозволяє порівняти сектори бізнесу та стратегічні господарські підрозділи у складі портфеля бізнесу підприємства та визначити стратегії подальшого розвитку зростання ринку	Аналіз проводиться на основі двох факторів – ринкової частки і темпу зростання ринку, а інші важливі чинники, що можуть впливати на стратегічний стан і розвиток підприємства, залишаються поза увагою; надмірно зосереджена на потоках готівки, у той час як для організації не менш важливим показником є ефективність інвестицій; стратегії, засновані на зниженні витрат і націлені на захоплення більшої частки ринку, коли особливого значення набувають цінова конкуренція та крива досвіду
Аналіз точки беззбитковості	Є основним аспектом управління постійними та змінними витратами та обсягом реалізованої продукції	Наочно характеризує динаміку витрат і виручку за різних обсягів реалізації	Неможливо безпосередньо показати значення змінних витрат, маржинального доходу та прибутку за різних обсягів діяльності
Дерево рішень	Графічний метод, що використовується для відбору найкращого варіанта дій із можливих варіантів, в якому гілками дерева є ці варіанти	Дозволяє розглядати різні сценарії розвитку подій, обумовлені впливом багатьох факторів ризику, контролює виконання попередніх рішень і визначає сценарії подальшого розвитку підприємства, висока точність оцінки та наочність отриманих результатів, детально враховує всі фактори ризику	Вимагає значних витрат часу на проведення дослідження, характеризується складністю виділення факторів ризику й оцінки їх впливу на зростання або зменшення загального ризику
SWOT-аналіз	Застосовується у процесі аналізу функціональних елементів носія, при цьому визначається їх потенціал, складається перелік сильних і слабких сторін, можливостей і небезпек	Систематизація знань про внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на процес стратегічного планування, визначення конкурентних переваг і формування стратегічних пріоритетів, періодична діагностика ринку та ресурсів	Суб'єктивність вибору та ранжування факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, слабка підтримка прийняття конкретних управлінських рішень, низький рівень адаптації до середовища, що постійно змінюється

1	2	3	4
LOTS-аналіз	Включає детальне, послідовне обговорення ряду проблем бізнесу на різних рівнях і за різних мірах складності: від корпоративної місії компанії в цілому до індивідуального проєкту всередині підприємства	Проводиться багатофакторний аналіз, що враховує всі аспекти господарської діяльності	Не оцінюється діяльність підприємства за основними елементами маркетингу
GAP-аналіз	Метод аналізу первинної інформації, вивчає стратегічне розходження між бажаним – чого підприємство хоче досягнути у своєму розвитку і реальним – чого фактично може досягти підприємство, не змінюючи свою політику	Простота методу, а також те, що за його допомогою можна виявити напрямки вдосконалення інноваційної політики	Можуть виникнути складнощі та виявитися невисока точність прогнозування життєвого циклу товарів

до мінливих умов зовнішнього середовища. Оцінка економічної поведінки промислового підприємства впливає на рівень адаптації та дозволяє підвищувати ефективність їх діяльності.

ВИСНОВКИ

Для оцінки ефективності управління економічною поведінкою промислових підприємств пропонуються різні методи, які необхідно використовувати в комплексі та адаптувати до умов неоіндустріальної модернізації. Аналіз існуючих підходів до оцінки ефективності управління економічною поведінкою промислових підприємств показав, що, незважаючи на різноманітність пропонованих методів, існує ряд проблем, пов'язаних з оцінкою економічної поведінки підприємства. Виникають труднощі при використанні різних показників і складових, які ведуть до неоднозначної оцінки ефективності управління економічною поведінкою промислових підприємств.

Отже, керівникам необхідно приймати конкретні та адекватні управлінські рішення різного характеру для підвищення ефективності діяльності підприємства, що належать до поліпшення самої структури управління економічною поведінкою промислових підприємств. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Верба В. А., Гребешкова О. М. Аналітична оцінка управлінських технологій розвитку українських підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 5. С. 52–59.
2. Іванова М. І., Маркус О. Е. Порівняльна характеристика методів оцінки конкурентоспроможності. *Економічний простір*. 2011. № 48/2. С. 189–196.
3. Коюда В. О., Костіна О. М. Антикризисна програма – основа системи антикризового управління підприємством. *Бізнес Інформ*. 2009. № 12. С. 47–49.

4. Міщенко А. П. Стратегічне управління : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 336 с.
5. Прохорова В. В., Ярмолюк В. І. Інноваційні перетворення як структурний елемент антикризового управління підприємством. *Економіка и управление*. 2013. № 2. С. 28–33. URL: http://kafmen.ru/library/compilations_vak/eiu/2013/2/p_28_33.pdf
6. Прохорова В. В., Проценко В. М., Чобіток В. І. Формування конкурентної стратегії підприємств на засадах інноваційно-спрямованого інвестування : монографія. Харків : Українська інженерно-педагогічна академія, 2015. 291 с.
7. Тридід О. М. Організаційно-економічний механізм розвитку підприємства : монографія. Харків : ХДЕУ, 2008. 364 с.
8. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление. М. : ИНФРА-М, 2000. 312 с.
9. Федуллова Л. І. Менеджмент організацій. Київ : Лібра, 2003. 484 с.
10. Чобіток В. І., Грабар М. В. Методи оцінки конкурентоспроможності вітчизняних промислових підприємств. *Економічний форум*. 2018. № 5. С. 175–181.

REFERENCES

- Chobitok, V. I., and Hrabar, M. V. "Metody otsinky konkurentospromozhnosti vitchyznianskykh promyslovykh pidpriemstv" [Methods Estimation Competitiveness Domestic Industrial Enterprises]. *Ekonomichnyi forum*, no. 5 (2018): 175-181.
- Fatkhutdinov, R. A. *Konkurentospobnost: ekonomika, strategiya, upravleniye* [Competitiveness: Economics, Strategy, Management]. Moscow: INFRA-M, 2000.
- Fedulova, L. I. *Menedzhment orhanizatsii* [Management of Organizations]. Kyiv: Libra, 2003.
- Ivanova, M. I., and Markus, O. E. "Porivnialna kharakterystyka metodiv otsinky konkurentospromozhnosti" [Comparative Characteristics of Competitiveness Assessment Methods]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 48/2 (2011): 189-196.

Koiuda, V. O., and Kostina, O. M. "Antykryzova prohrama – osnova systemy antykryzovoho upravlinnia pidpriemstvom" [The Anti-crisis Program is the Basis of the Enterprise Crisis Management System]. *Biznes Inform*, no. 12 (2009): 47-49.

Mishchenko, A. P. *Stratehichne upravlinnia* [Strategic Management]. Kyiv: Tsentri navchalnoi literatury, 2004.

Prokhorova, V. V., and Yarmoliuk, V. I. "Innovatsiini peretvorennia yak strukturnyi element antykryzovoho upravlinnia pidpriemstvom" [Innovative Transformations as a Structural Element of Enterprise Crisis Management]. *Ekonomika i upravleniye*. 2013. http://kafmen.ru/library/compilations_vak/eiu/2013/2/p_28_33.pdf

Prokhorova, V. V., Protsenko, V. M., and Chobitok, V. I. *Formuvannia konkurentnoi stratehii pidpriemstv na zasadakh innovatsiino-spriamovanoho investuvannia* [Formation of Competitive Strategy of Enterprises on the Basis of Innovation-oriented Investment]. Kharkiv: Ukrainska inzhenerno-pedahohichna akademiia, 2015.

Trydid, O. M. *Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm rozvytku pidpriemstva* [Organizational and Economic Mechanism of Enterprise Development]. Kharkiv: KhDEU, 2008.

Verba, V. A., and Hrebeshkova, O. M. "Analitychna otsinka upravlinskykh tekhnolohii rozvytku ukrainskykh pidpriemstv" [Analytical Evaluation of Managerial Technologies of Development for Ukrainian Enterprises]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 5 (2010): 52-59.